

EĞİTİM YÖNETİMİNDE TEORİ ve UYGULAMA

Prof. Dr. Ziya BURSALIOĞLU

15. BASKI

Prof. Dr. Ziya BURSALIOĞLU

EĞİTİM YÖNETİMİNDE TEORİ VE UYGULAMA

ISBN 978-605-037-039-3

DOI 10.14527/9786050370393

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2020, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayineimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Haziran 1971, Ankara

15. Baskı: Kasım 2020, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüldür
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Çetin
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım A.Ş.

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105

Yenimahalle/ANKARA

Tel: (0312) 394 55 91

Yayıncı Sertifika No: 36306

Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

ÖNSÖZ

Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu 1960'lı yılların başından bu yana sürdürdüğü çalışmalarını, araştırmaları ve üreteğildiği makaleleri ve yapıtlarıyla, ülkemizde “Eğitim Yönetimi” alanının üniversitenin bir uğraşı alanı haline gelmesini sağlamıştır. Bu alanın gelişmesinde ve tanıtılmasında gerçek bir öncüdür o.

Bursalıoğlu bugün üniversitelerimizde “eğitim bilimleri alanlarında” çalışmakta olan öğretim üyelerinin yetişmesinde büyük katkısı olan ve bu nedenle de, haklı olarak, *hocaların hocası* payesine ulaşan saygın bir bilim adamı ve seçkin bir eğitim yöneticisidir.

Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu'nun “Eğitim Yönetiminde Teori ve Uygulama” adlı bu yapıtında, geniş bir literatür taramasına dayalı olarak, “eski”, “yeni” ve “daha yeni” yönetim kuramları ve bunlara ilişkin bilimsel eleştiriler verilmekte, her kuramın eğitim yönetimi alanında uygulamaları ve yansıması ustaca tartışılmaktadır.

İlk baskısı 1971 yılında yapılan yapıtın, şimdi on üçüncü baskıya ulaşmış olması, bu yapıtın değerinin ve aranırılığının bir göstergesidir.

Yapıtlarının gelecekteki tüm baskılarını, bitmeyen enerjisinin ürünü yeni yapıtlarını izlemek dilekleriyle, saygılar sunuyoruz.

Aralık, 2016

Prof. Dr. A. Sudi BÜLBÜL

Prof. Dr. Haydar TAYMAZ

İÇİNDEKİLER

	<u>sayfa</u>
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
MODELLER	vi

BÖLÜM 1 YÖNETİM BİLİMİNİN OLUŞUMU VE EĞİTİME GİRİŞİ

Yönetim Biliminin Oluşumu	1
Sosyal Bilimlerin Yönetime Katkıları	7
Diğer Bilimler ve Alanlar	9
Yeni Yaklaşımlar	12
Yönetim Biliminin Eğitime Girişi	13

BÖLÜM 2 ESKİ TEORİLER VE EĞİTİMDE UYGULAMA

Bilimsel İşletme: Frederick Taylor	15
Eğitim Yönetiminde Uygulama	16
Yönetim Süreçleri: Henri Fayol	17
Eğitim Yönetiminde Uygulama	18
Bürokratik Örgüt: Max Weber	19
Eğitim Yönetiminde Uygulama	21
Yönetimin Formülleştirilmesi: Luther Gulick-Lyndall Urwick	22
Eğitim Yönetiminde Uygulama	24
Dinamik Yönetim: Mary Parker Follet	25
Eğitim Yönetiminde Uygulama	26

BÖLÜM 3 YENİ TEORİLER VE EĞİTİMDE UYGULAMA

İnsan İlişkileri: Elton Mayo	27
Eğitim Yönetiminde Uygulama	29
İşbirliği: Chester Barnard	31
Eğitim Yönetiminde Uygulama	32
Rasyonel Karar: Herbert Simon	33
Eğitim Yönetiminde Uygulama	35
Sosyal Sistem: Talcott Parsons	36

Eğitim Yönetiminde Uygulama.....	39
Hizmetlerin Takası: Peter Blau	40
Eğitim Yönetiminde Uygulama.....	41
Örgütte Uyum: Amitai Etzioni.....	42
Eğitim Yönetiminde Uygulama.....	44

BÖLÜM 4 DAHA YENİ YAKLAŞIMLAR

İnformasyon Teorisi: Claude Shannon-Warren Weaver.....	48
Eğitim Yönetiminde Uygulama.....	50
Sibernetik: Norbert Wiener	51
Eğitim Yönetiminde Uygulama.....	53
Operasyonel Araştırma: Russel Ackoff-West Churchman	53
Genel Sistem Teorisi: Ludwig Bertalanffy	57
Eğitim Yönetiminde Uygulama.....	58
Açık Sistem Teorisi: Daniel Katz-Robert Kahn	59
Eğitim Yönetiminde Uygulama.....	64

BÖLÜM 5 TEORİ - UYGULAMA DENGESİ VE EĞİTİM YÖNETİCİSİ

Örgüte İlişkin Efsaneler	95
Örgüte İlişkin Uydurmalar (Fictions).....	98
Teori-Uygulama Eşleşmesi	100
Teori-Uygulama Karşılaştırması	102
KAYNAKLAR	107

MODELLER

Model I. Alt Sistemler Etkileşimi.....	74
Model II. Okula Açık Sistem Yaklaşımı.....	90
Model III. Eğitim Sürecinin Sistemleşmesi.....	91
Model IV. Eğitim Sisteminin Açıklaşması.....	93

1. BÖLÜM

YÖNETİM BİLİMİNİN OLUŞUMU VE EĞİTİME GİRİŞİ

Yönetim en eski bilimdir. Tarih boyunca insanlar hem yönetmiş, hem de yönetilmiştir. Her iki taraf da, birbirleri için çeşitli efsaneler ve sloganlar yaratmış ve yaşatmıştır. Bunların bir kısmı sağduyu, bir kısmı da bilim yoluyla ayıklanmıştır. Gerisi de her ikisinin gelecekteki gelişmelerine kadar geçerli kalacaktır. Bu bölümde incelenecek olan yönetim biliminin oluşumu, birinci aşamayı karşılamaktadır. Gelişimi de ikinciye karşılayacaktır. Oluşum süreci yönetimin kısa bir tarihçesi, gelişim süreci de, diğer bilimlerin yönetime yaptıkları katkılarla açıklanacaktır. Bunların sonucunda, yönetim biliminin eğitime girişi ve ikisi arasında kurulan temel ilişkiler belirtilecektir. Böylece, eski ve yeni yönetim teorilerinin, eğitime geçmişteki ve gelecekteki etkilerinin incelenmesi de kolaylaşmış olacaktır.

Yönetim Biliminin Oluşumu

Eski Mezopotamya'da yaşayan kabilelerdeki sanat gruplarının yöneticileri, o sanatta üstün artistik ve teknik hünerleri olan kişiler arasından seçilirdi. Gitgide, mabutların temsilcileri olan din adamları, temsil ettikleri tanrıların adından kuvvet alarak yönetimi ele geçirdiler ve her türlü yetkiyi kullanmaya başladılar. Bir yandan işçi, esnaf, tüccar ve asker gruplarını düzenlerken, diğer yandan da tanrılara yapılan adaklardan yararlanarak büyük yatırım ve yapım eylemlerine giriştiler. Yönetimi hem kolaylaştırmak, hem de gelecek kuşuklara aktarmak için, kayıt ve rapor işlerinden sorumlu maiyet grupları da kurdular.⁽¹⁾

Kitabı olmadığı iddia edilegelmiş bulunan yönetim alanında ilk kitaplar çok eskiden yazılmıştır. Eski kitapların özelliklerinden biri de, hükümdar ve yöneticilere işlerin nasıl yürütüleceği konusunda verdikleri öğütler olmuştur. Bunlardan bir kısmı "Mahabhrata" ve "Tevrat" gibi din

(1) Allen L.A., **Management and Organization**, McGraw Hill, New York, 1958, s.9-10.

kitaplarında çıkmıştır. Bir kısmı da büyük düşünürlerin, devlet adamlarının ve yöneticilerin eserleridir. Bunlar arasında, Kautilya "Arthasastra", Aristo "Politika", Eflatun "Cumhuriyet", Nizamülmülk "Siyasetname", Machiavelli "Prens", Sarı Mehmet Paşa "Nesayih ül Vüzera Vel Ümera" isimli kitapları yazmıştır. Yönetim alanında klasik denilebilecek bu eserlerden bazıları yazarlarına zarar getirecek kadar gerçekçi idi. (2,3,4,5,6,7)

Eski Çin'de, imparatorluk arşivlerinin korunması ile görevli olan ve Tao dininin kurulmasına yol açan **filozof Laotse, insan sistemlerinin kapsamı ve yöntemi konusunda değerli öğütler vermiştir. Yönetim koşulları uygun ortam ve düşüncedir ki, insanlık ve adalet ilkeleri ile sağlanır.** Bu felsefe benimsendikten sonra, makamlar ve görevler derecelendirilir, bunları tanımlayacak bir terimler düzeni kurulur ve bu terimlere göre insanlar kadrolanır, çalışmaları değerlendirilir, mükâfatlandırılır veya cezalandırılır.⁽⁸⁾ Lao aynı zamanda, yöneticileri değerlendirmiş ve halkın önce sadece var olduğuna inandığı, sonra sevdiği ve övdüğü, sonra korktuğu, en sonra da yerdığı yöneticiler düzeylerinde derecelendirmiştir.⁽⁹⁾ Görülüyor ki, Lao'nun düzenleme sürecinin aşamaları ve yönetici davranışının biçimleri açılarından yaptığı gözlemler, bugün için öngörülen ve uygulananlardan pek farklı değildir.

Diğer yandan, batı dillerinde bugün kullanılan yönetim terimlerinden çoğunun, eski Roma'da bulunmasına rağmen pek az kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu yüzden, oldukça silik kalmış olan "yönetim" teriminin bugünkü kadar yüksek frekans ve prestiji olmadığı görülmektedir.⁽¹⁰⁾ Bu ülkede de, esnaf grupları çerçevesinde kişisel liderlik olarak başlayan yöneticilik, imparatorluğun ve işlerinin gelişmesiyle büyük işletmeciliğe dönüşmüştür. Böylece, uzak ülkelerdeki kuruluşları çalıştıracak hissedar, yönetici ve teknik maiyet grupları meydana gelmiştir.⁽¹¹⁾

(2) Kautilya, **Arthasastra**, Çeviren. Shamasastri Mysore, Mysore Printing and Publishing House, 1960.

(3) Aristotle, **Politics**, Çeviren. B.Jowett, Modern Library, New York, 1943.

(4) Plato, **Republic**, Çeviren. B Jowett, Modern Library, New York 1941.

(5) Nizamülmülk, **Siyasetname**, Çeviren Mehmed Şerif Çavdaroğlu, Sermet Matbaası, İstanbul, 1954.

(6) Machiavelli, Niccola, **The Prince and the Discourses**, Modern Library, New York, 1950.

(7) Sarı Mehmet Paşa, **Devlet Adamlarına Öğütler**, Derleyen. Hüseyin Ragıp Uğural, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1969.

(8) Lui Yutang, **The Wisdom of Laotse**, Random House, New York, 1948, s.114.

(9) Allen, s.10.

(10) Belisle E.L., Sargent C.G. "The Concept of Administration"; Campbell-Gregg, **Administravite Behavior in Education**, Harper, New York, 1957, s.84

(11) Allen, s.11.

Batılı yazarlara göre, **Osmanlılar da başarılı örgütlenme ve yönetim eylemlerinde bulunmuşlardır.** Bu sayede o çağın ölçülerine göre büyük bir imparatorluk kurdular ve yaşattılar. XVII'inci yüzyılın ortalarına kadar, çok kuvvetli ve verimli olan bu devlet, etkili bir yönetimin eseri idi. Bu yönetim aynı zamanda, zengin bir kültür ve dinsel bir hoşgörüyü dayanıyordu.^(12,13,14) Yöneticiler de o çağın lâiklik, yaratıcılık ve süreklilik bakımlarından eşsiz bir öğretim kurumu olan Enderun'dan yetişiyordu. Bu yöneticiler savaşçı devlet adamı, bilim adamı ve sadık müslümanlardı.^(15,16,17)

Yönetim alanında veya yönetime ilişkin olarak Türk düşünürleri ve devlet adamları tarafından yazılmış zengin eserler vardır. Bunlardan birkaçını özetlemek fikir verici olacaktır. Farabî, "El-Medinetü'l Fâzıla" isimli eserinde, belde türlerini ve bu beldelerde yaşayan halk ile yöneticilerin özelliklerini açıklamıştır. İyi ve kötü belde yöneticilerinin nitelikleri ve davranış kalıplarını belirtmiştir. Farabi bu yolla liderlik kavramına da değinmiş ve liderin niteliklerini boyutlaştırmıştır. Beden, zekâ, ahlâk, hitabet gibi bu boyutlar içinde, liderin doğuştan ve sonradan kazanacağı nitelikleri açıklamıştır.^(18,19) Siyaset alanında çeşitli kitapları olan Gazzalî'nin, yönetim ve yöneticilere ilişkin değerli fikirleri olduğu anlaşılmaktadır. Devlet başkanlarının doğuştan ve sonradan kazanmış olması gereken yetenek ve nitelikleri belirten **Gazzalî, bilim ve eylemi yöneticiliğin iki koşulu olarak görmüştür.** Ayrıca devlet yönetiminde adaletin önemini belirtmiş ve bunu sağlamanın yollarını göstermiştir. Gazzalî yönetimde danışmanın önemini anlamış ve sultanların bilginlere danışması gereğini savunmuştur. Yazar, aynı zamanda, vezir ve hatiplerin görev ve niteliklerine de değinmiş ve yönetimde maiyetin rolünü açıklamıştır.⁽²⁰⁾ Aynı çağda, XI'inci yüzyılda yaşayan, tanınmış devlet adamı **Nizamülmülk**, "Siyasetname" adlı eserinde örgüt ve yönetim konularında yöneticilere değerli öğütlerde bulunmuştur. Bu öğütlerin bazıları bugün bile geçerli olan fikirlere sahiptir. **Hükümdarların şikâyet kapısını açık bulundurması**, maiyetin durum ve davranışlarının kontrol edilmesi, devlet memurlarına gerekli statünün sağlanması, karardan önce istihbarata önem verilmesi,

(12) Robinson R.D., **The First Turkish Republic**, Harvard University Press, Cambridge, 1963, s.9.

(13) Stavrianos L.S., **The Ottoman Empire**. Rhinehart and Company, New York, 1959, s. 60.

(14) White W.W., **The Process of Change in the Ottoman Empire**, University of Chicago Press, Chicago, 1937, s.13.

(15) Stavrianos, s.15.

(16) Peretz D., **The Middle East Today**, Holt and Rhinehart, New York, 1963, s.58.

(17) Miller B., **Beyond the Sublime Port**, Yale University Press, 1931, s.48.

(18) Farabi, **El-Medinetü'l Fâzıla**, Çeviren: Nafiz Danışman, Maarif Basımevi, İstanbul, 1956, s. 72-106.

(19) Çubukçu, İbrahim Ağâh, "Türk Filozofu Farabî'nin Din Felsefesi", **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1966, s. 78-79.

(20) Çubukçu, İbrahim Ağâh, "Gazzalî ve Siyaset", **İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 1961, s. 121-130.

iletişim hizmetlerinin gereğince düzenlenmesi, **yöneticilerin danışmaya önem vermesi** ve danışman maiyet bulundurması, hükümdarların kararlarında tedbirli ve dikkatli olması, yönetici ve maiyet davranışlarının olumlu olumsuz biçimleri bu fikirler arasındadır.⁽²¹⁾

XIV'üncü yüzyılda yaşamış büyük Türk düşünürü İbni Haldun "Mukaddime" isimli eserini, hükümdarlar katında kazandığı yaşantılarıyla zenginleştirmiş, örgüt ve yönetim alanlarında, önemli fikirler ileri sürmüştür. Devletin mahiyeti, çeşitli aşamaları, zayıflama ve yıkılması, mülkî ve askerî makamların sınıflandırılması, barış ve savaşta yönetim ilkeleri, hükümdarın kıyafet ve davranışı, başarısızlık nedenleri **yöneticilerin rüşvet veya ticaret yoluyla servet yapmaktan sakınmaları**, liderlik koşulları, lider-grup ilişkileri bu yazarın incelediği konulardan bazılarıdır.⁽²²⁾ Defterdar Sarı Mehmet Paşa'nın XVIII'inci yüzyılda yazdığı "Nesayih'ül Vüzera V'el Ümera" isimli eseri de, böyle öğütleri kapsamaktadır. Gerilemekte olan bir devlet ortamı içinde, yazar örgüt yapısından çok yönetici davranışını konu almış ve başarılı başarısız yönetim şekillerini karşılaştırmıştır. Sadrazamın göstermesi gereken davranışlar, yöneticilerden beklenen davranışlar, rüşvet ve zulümden sakınma, istihbarat ve danışmada bulunma, yönetici ve maiyetin iyi ve kötü huyları, yönetimde yeniden düzenleme ihtiyacını anlatır. Bütün bu konuları işlerken, özellikle devletin **yönetim kadrosunda görev alacakların nitelikleri**, üzerinde durmakta ve yapılacak atamalarda bu niteliklerin göz önünde bulundurulmasını tavsiye etmektedir. Böylece, devletin başarısını da her düzeydeki yönetici kadronun başarısına bağlamış görünmektedir.^(23,24)

Yöneticilik alanında yazılmış bu eski kitaplarda hükümdar ve yöneticilere verilen öğütler belli başlı altı grupta toplanabilir.

1.Akıllı davranınız: Süleyman, Eflâtun, Konfücyüs, Sokrat, Taylor, yönetimde aklın ve akıllı adamların birinci derecede etken olduğunu belirtmişlerdir.

2.İyi davranınız: Konfücyüs, Laotse, Gazzalî, İbn-i Haldun iyiliği akla paralel görmüşler ve yönetimi, politika ve ahlâk karışımı bir temele oturtmayı uygun bulmuşlardır.

(21) Nizamülmülk.

(22) İbn-i Haldun, **Mukaddime**, Çeviren: Zakir Kadri Ugan, Maarif Basımevi, İstanbul, 1959, cilt I ve II.

(23) Sarı Mehmet Paşa, **Devlet Adamlarına Öğütler**.

(24) İslâm devletlerinde yönetim ve yöneticiler konusunda daha ayrıntılı bilgiler için bakınız:

a. Muhammed Hamidullah, **İslamda Devlet İdaresi**, Çeviren: Kemal Kuşçu, Ahmed Said Matbaası, İstanbul, 1963.

b. Harun Han Şirvanî, **İslamda Siyasî Düşünce ve İdare**, Çeviren: Kemal Kuşçu, Ahmed Said Matbaası, İstanbul, 1965.

3.Cesur olunuz: Hint yönetim felsefesini aksettiren Mahabhrata'da, Machiavelli'nin "Prens" ve Taylor'un "The Statesman" isimli eserlerinde, cesaret yönetim eyleminin eksenini olarak alınmıştır.

4.Anlaşınız: Süleyman, Aristo, Nizamülmülk en kuvvetli hükümdar ve yöneticilerin bile, olumlu davranmak ve karşı gruplarla anlaşmak zorunda olduklarını belirtmiştir.

5.Esnek olunuz: Varılmak istenen amacın haklı göstereceği her aracı kullanmayı öğütleyen eskiler, ilkesizliği de hoşgörmüş oluyordu. Aristo, Kautilya, Machiavelli, **Taylor**, yönetici davranışında bu esnekliği zorunlu bulmuştur. Sonuncuya göre, **hiç bir üyesi yalancı olmayan hükûmet henüz kurulmamıştır.** ⁽²⁵⁾

6.Danışınız: Farabî, Gazzalî, Nizamülmülk, Machiavelli, Castiglione, danışmanın yöneticiler ve maiyet için kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir. Ancak Hintli bir düşünürün fikrinde danışma karar vermekten çok, kararı uygulamak için gereklidir. **Castiglione'a göre danışmanın etkisi, danışılanın çekinmeden doğruyu söyleyebilmesine bağlıdır.** ⁽²⁶⁾

Genellikle, ilk yönetim kavramları ve süreçlerinin askerler tarafından geliştirildiği, kilise ve sanayinin de bunları izlediği görülmektedir. Örneğin, bugünkü maiyet örgütü bazı bakımlardan, İskender'in kurmuş bulunduğu sistemin aynıdır. ⁽²⁷⁾ Paralı askerler ile, askerî yönetim modern bir gelişme kaydetmiştir, çünkü kâr etkeni harp sanatının daha dikkatle öğrenilmesine ve askerî örgüt veriminin artmasına yol açmıştır. ⁽²⁸⁾ Meslekî asker yönetimi XV'inci yüzyılda İsviçre'de gerçek bir teknik nitelik kazanmış ve Fransa ile Almanya da bu gelişmeyi izlemiştir. Napolyon'un generallerinden Thiebault maiyet teori ve teknikleri üzerinde ilk eseri vermiştir. Bu gelişmeleri subayların eğitim eylemleri izlemiş ve birçok memleketlerde harp akademileri kurulmuştur ki, bunların içinde o çağda en dikkati çeken Prusya Harp Akademisi olmuştur. ⁽²⁹⁾

Yönetim terimine anlam ve frekans bakımından önem kazandıran atılım, Almanya ve Avusturya'daki "Cameralist" akımıyla başlamıştır. Bu hareketin yazarları, meslekî makamlar ile kamu hizmetini birleştirerek, kısa bir süre sonra gelişecek olan kamu yönetimi hareketine yol açmıştır.

(25) Taylor, s. 80-85.

(26) Gross B.M., **The Managing of Organizations**, The Free Press, London, 1964, s.92-106.

(27) Hittle J.D., **The Military Staff**, Military Staff Publishing, 1949, s.20.

(28) Lane W.R., Corwin R.G., Monahan W.C., **Foundations of Educational Administration**, Mcmillan, New York, 1968, s.4.

(29) Hittle, s.91-107.

Cameralism bir yönetim teknolojisi olup, yönetim ve işletme terimlerini bilimsel düşünce ve eyleme dayamayı öngörüyordu. Cameralist hareket teorik olmaktan çok deneysel nitelik taşıyordu ve bu yüzden zamanla teorik yaklaşımları düzeltme yoluna gitti.⁽³⁰⁾ Cameralist yazarlar çeşitli yönetim alanları arasındaki benzerliği tanıdılar ve devlet yönetiminin bu ortak ilkelere dayalı olduğunu belirttiler.⁽³¹⁾ Özellikle, kamu yöneticilerinin eğitimine önem verdiler. Bu hareketin öncüleri hem kamu yöneticileri, hem de üniversite öğretim üyeleri olarak hizmet ettiler ve Alman kamu hizmetinin temellerini attılar.⁽³²⁾

Amerika'da kamu yönetimi hareketi, Wilson'un bu alandaki eseriyle yön buldu. Kamu yönetimini, kamu hukukunun ayrıntılı ve sistemli uygulaması olarak kabul eden bu yazar, yönetimi yöneticilere anayasal yollarla bağlanmış kurum ve fonksiyonlarla bağdaştırdı. Hükümet için temel ihtiyacın bir değer sınırı olduğunu ve hükümet ile yönetim ayrımının bunu sağlayacağını savundu.⁽³³⁾ Diğer yandan Goodnow, hükümetin iki ana görevinin politika ve yönetim olduğunu, politikanın devlet yönetimin ifade etmesine karşılık, yönetimin bu ifadeyi harekete çevirdiğini belirtti. Böylece, yönetim ve politika arasında bir ikilik gütmenin yanlışlığını savundu. Gerçekte birincinin değersel olarak yaklaştığı soruna, ikinci olaysal açıdan bakmıştı ve aynı disiplinin biri teorisini, diğeri de uygulamasını hareket noktası olarak alıyordu.⁽³⁴⁾

Yirminci yüzyılın başlarında insana, felsefe, ekonomi, siyasal bilim açılarından çok; tıp, psikoloji ve psikiyatri açılarından bakanlar, **yönetimde klinik bir yaklaşıma** yol açmış oldular. Münsterberg'in yorgunluğa, Freud'un bilinç altına, Cannon'un duyguların fizyolojisine, Prince'nin kişilik bütünleşme ve çözülmesine ilişkin çalışmalarıyla açılan bu çığır, yönetime klinik bir içgörü sokmuştur. Elton Mayo ve arkadaşlarının insan davranışı ve ilişkilerine ışık tutan Hawthorne araştırmaları, Moreno'nun aynı konudaki sosyometri çalışmaları, Lewin'in grup dinamiği ve liderlik incelemeleri, Carl Rogers'in dolaylı danışmanlık teknikleri bu yeni hareketi beslemiş ve zenginleştirmiştir.⁽³⁵⁾

(30) Belisle - Sargent, s. 85-87.

(31) Small A., **The Cameralists**, University of Chicago Press, Chicago, 1909, s.303.

(32) Gross, s.108-109.

(33) Wilson W., "The Study of Administration", **Political Science Quarterly** 1887, Cilt, 2.

(34) Belisle - Sargent, s.90-91.

(35) Aynı kaynak, s. 106-110.

Sosyal Bilimlerin Yönetime Katkıları

Uygulamalı bir sosyal bilim olan yönetim, özellikle sosyal bilimlerden geniş ölçüde yararlanmışır. Bunlar arasında siyasal bilim, yönetim sürecine katılan grup ve kurumları tanımlamakla, en büyük katkıda bulunmuştur.⁽³⁶⁾ Ayrıca, özel gruplarla kamu kuruluşlarının etkileşimi, kuvvet, statü ve sembollerin açıklanması, yarar analizleri ve oyun teorilerinin ulusal ve uluslararası politika sorunlarına uygulanması denemeleri yapılmış bulunmaktadır.⁽³⁷⁾ Siyasal bilimciler kütle iletişimi sanayinin eylem ve etkilerini incelemiş, siyasal ve ekonomik süreçlerin ortak öğelerini belirtmiş ve siyasal teoriye sistemli yaklaşımlar yapmışlardır.^(38, 39)

Ekonomi biliminin yönetime olan katkısı, iş yönetimi alanındaki eğitim programlarının ekonomi bölümlerinde geliştirilmesinden anlaşılabilir. En dolaysız katkı, yöneticilerin karşılaştığı belirli ekonomik problemleri konu alan yönetim ekonomisi alanında olmuştur.⁽⁴⁰⁾ Daha çok dolaylı olan katkılar ise, kurumlar ekonomisi ve ekonomik kalkınmanın istatistiksel incelemeleri yoluyla gerçekleşmiştir. Yönetim teorisi bakımından özellikle önemli olan, ekonomik gelişme ve kalkınma alanı ve hızlı ekonomik değişmeyi doğuran etkenler olmuştur.⁽⁴¹⁾ Bununla beraber, ekonomistler genellikle böyle değişme ve gelişmelerde, yönetimin rolünü görememiş veya gösterememişler ve sadece sermaye hacmini etken olarak almışlardır.

Sosyoloji bilimi genellikle yönetimin anatomisine katkıda bulunmuş, sosyal rol ve statü, sosyal yapı ve görevler, işbölümü, kuvvet, çatışma, sosyal denge gibi yönetimin temelinde yatan kavramları aydınlatmıştır.^(42,43,44,45) Modern sosyolojinin göze çarpan yanlarından biri, görgül (ampirical) araştırmalara verdiği önem olmuştur. Böylece tek örgüt üzerinde birçok zengin araştırmalar yapılmış bulunmaktadır. Argyris, Bakke, Blau, Gouldner, Selznick, Whyte, Homans ve Dubin tarafından yapılan

(36) Bentley A., **The Process of Government**, Principia Press, Bloomington, 1949.

(37) Lasswell H.D., Kaplân A., **Power and Society**, Yale University Press, New Neaven, 1950.

(38) Dahl R.A., Lindblom C.E., **Politics, Economics and Welfare**, Harper, New York, 1953.

(39) Easton D., **The Political System**, Knoph, New York, 1953.

(40) Dean J., **Managerial Economics**, Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1951.

(41) Hirschman A., **The Strategy of Economic Development**, Yale University Press, New Heaven, 1958.

(42) Merton R.K., **Social Theory and Social Structure**, Free Press, New York, 1957.

(43) Durkheim, E., **The Division of Labor in Society**, The Free Press, Illinois, 1952.

(44) Simmel G., **Conflict**, Free Press, New York, 1953.

(45) Pareto V., **Les Sytemes Socialistes**, Paris, 1902.

araştırmalar, bunlar içinde en önemli olanlarıdır.^(46,47,48,49,50,51,52,53) Modern sosyoloji, aynı zamanda, bütün sosyal bilimlerin birleşmesine yarayacak genel kavramlar geliştirmekte de öncülük etmiş bulunmaktadır. Böylece, dinamik süreçlerle uğraşmanın en iyi yollarından biri olarak sistem yaklaşımı seçilmiş ve sosyal bilimleri kapsayan bir genel teori kurulması yönüne gidilmiştir.⁽⁵⁴⁾

Diğer yandan, **psikoloji örgütün daha çok fizyolojik özelliklerini konu almış** ve kişilik, güdüleme, liderlik özellikleri gibi sorunları aydınlatmıştır. Taylor'un makina ve insanları birbirine uydurma çabası, Mayo ve arkadaşlarının büyük şirketlerin çalışmasında psikolojiye verdikleri önem, örgütlerin psikolojik yanlarıyla ilgilenen sınaî psikolojinin gelişmesine yol açmıştır. Bununla beraber, bireysel ve sosyal psikoloji yönetimin anlaşılması bakımından daha büyük önem taşımaktadır. Sosyal psikolojide Lewin'in ufak grup davranışı konusundaki analizleri, Cartwright ve Zander'in grup dinamiği araştırmaları, Lippit'in plânlı değişmeyi incelemesi, Bavelas'ın iletişim ağları alanındaki çalışmaları yönetime değerli katkılarda bulunmuştur.^(55,56,57,58) Örgüt ortamında insan davranışı daha çok güdüleme ve kişilik teorilerine ilişkin olduğundan, özellikle psikiyatristler insan ilgi ve ihtiyaçları üzerinde durmuşlardır. Böylece, bireyler ve gruplar arası etkileşimde, insanların kendilerini geliştirebilme güçlerini belirtmişlerdir.^(59,60,61,62) Diğer yandan, deneysel psikologların amaçlı davranış analizleri ve öğrenme teorilerinde sağladıkları yeni gelişmeler, örgütler ve yöneticilerinin öğrenme ve yenileme güçleri açısından önemli

(46) Argyris C., **Executive Leadership**, Harper, New York, 1955.

(47) Bakke E.W. **Bonds of Organization**, Harper-Row, New York, 1953.

(48) Blau P.M., **The Dynamics of Bureaucracy**, University of Chicago Press, Chicago, 1955.

(49) Gouldner A.W., **Patterns of Industrial Bureaucracy**, Free Press, Glencoe, 1954.

(50) Selznick P., **Leadership in Administration**, Row-Paterson, Evanston, 1957.

(51) Whyte W.F., **The Organization Man**, Simon-Schuster, New York 1956.

(52) Homans G., **The Human Group**, Harcourt-Brace, New York, 1950.

(53) Dubin R., **Human Relations in Administration**, Prentice Hall, Englewood Cliffs 1961.

(54) Parsons T., **The Social System**, Free Press, New York, 1951.

(55) Lewin K., **Resolving Social Conflicts**, Harper, New York, 1948.

(56) Cartwright D., Zander A., **Group Dynamics: Research and Theory**, Row-Paterson, Evanston, 1958.

(57) Lippit R., **The Dynamics of Planned Change**, Harcourt-Brace, New York 1958.

(58) Bavelas A., "Communication Patterns in Task-Oriented Groups" **Group Dynamics**, Row-Paterson, 1953.

(59) Horney K., **Neurosis and Human Growth**, Norton, New York, 1950.

(60) Fromm E., **The Sane Society**, Rhinehart, New York, 1955.

(61) Maslow A.H., **Motivation and Personality**, Harper, New York, 1954.

(62) Adorno T.W., **The Authoritarian Personality**, Harper, New York, 1950.

uygulama olanakları ortaya koymuştur.^(63,64,65) **Antropolojinin yönetime en büyük katkısı, örgütlerin bulunduğu çeşitli kültürel ortamların benzerlik ve aykırılıklarını meydana çıkarması olmuştur.** Özellikle sosyal antropologlar modern kurumları tanımlamış, yapısal ve görevsel analiz yöntemini geliştirmiş ve kültürler arası örgütleri incelemiştir.^(66,67,68) Diğer yandan uygulamalı antropoloji, baskı altında örgüt davranışlarını, inanç sistemlerinin tepkilerini, yabancı bir kültürde yöneticilik inceliklerini aydınlatan değerli araştırmalar vermiştir.^(69,70) **Tarihin yönetime olan katkısı genellikle örgütlerin yapısından çok, hükümetlerin eylemleri açısından olmuştur.** Özellikle yönetim alanında yazılanlar bile, formal yapı ve prosedürlerin ötesine geçememiştir. Bunlar dışında, tarihi araştırmanın en zengin olduğu konu, şirketlerin gelişmelerinin incelenmesidir. Bu arada üniversitelerin oluşumu, saray biyografileri ve geleceğin tarihi üzerinde çalışmalar da yapılmıştır. Bunlardan devletlerin, liderlerin, harplerin tarihlerinden bazıları sansürlü yazılmış, bir kısmı tarziye yollu, diğerleri de kapalı bir ölçüde ifade edilmiştir.^(71,72,73)

Diğer Bilimler ve Alanlar

Genellikle araştırmadan uzak kalan felsefenin yönetime katkısı az olmuştur. En ilişkin çalışmalar, genel değer teorisi, insan değerleri ve seçmeli davranış, bilimsel yöntemin yönetime uygulanması gibi yaklaşımlardır.^(74,75,76) Fakat filozoflar henüz genel sistem teorisi, sibernetik gibi yeni alanların felsefeye yapacağı etkileri kavrayamamıştır. Halbuki modern mantık ve matematik, bu yeni disiplinlerin kurulmasında önemli rol

(63) Tolman E.C., **Purposeful Behavior in Animals and Men**, University of California Press, Berkeley, 1951.

(64) Bruner J., **A Study of Thinking**, Wiley, New York, 1956.

(65) Mowrer O.H., **Learning Theory and Behavior**, Wiley, New York, 1960.

(66) Malinowski B., **The Dynamics of Culture Change**, Yale University Press, New Haven, 1945.

(67) Radcliffe - Brown, **Structure and Function in Primitive Society**, Free Press, New York, 1962.

(68) Hall E.T., **The Silent Language**, Premier Books, New York, 1961.

(69) Leighton A.H., **The Governing of Men**, Octagon, New York, 1945.

(70) Barnett H.G., **Anthropology in Administration**, Row-Peterson, Evanston, 1956.

(71) Devis, J.P., **Corporations, Capricorn**, New York, 1961.

(72) Orwell G., **Nineteen Eighty Four**, Harcourt-Brace, New York, 1949.

(73) Hoselitz B.F., **A Reader's Guide to the Social Sciences**, Free Press, New York, 1956.

(74) Perry R.B., **General Theory of Value**, Harvard University Press, Cambridge, 1926.

(75) Morris C., **Axiology as the Science of Preferential Behavior**, Columbia University Press, New York, 1949.

(76) Nagel E., **The Structure of Science**, Harcourt-Brace, New York, 1961.